

Από την απόγνωση της προσφυγιάς στη δημιουργία, Εργαστήριο γραφής με θεατρικές τεχνικές

Από την απόγνωση της προσφυγιάς στη δημιουργία

Εργαστήριο γραφής με θεατρικές τεχνικές

Στο παρόν εργαστήριο γραφής με θεατρικές τεχνικές, οι συμμετέχοντες, με ερέθισμα ποικίλα κείμενα, προσεγγίζουν βιωματικά το προσφυγικό ζήτημα, μέσα από την αληθινή ιστορία ενός παιδιού πρόσφυγα, και δημιουργούν τα δικά τους κείμενα δουλεύοντας σε ομάδες.

Στόχοι

Τα εργαστήρια γραφής αποβλέπουν παράλληλα στη γλωσσική, νοητική και συναισθηματική ανάπτυξη του μαθητή καθώς και στην καλλιέργεια αξιών και θετικών στάσεων μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον. Δεδομένου ότι το συγκεκριμένο εργαστήριο εστιάζει στο προσφυγικό ζήτημα, ένας από τους βασικούς στόχους είναι να φωτίσουμε τη θετική διάσταση της προσφυγικής εισροής, που συνήθως υποτιμάται, ενώ αντιθέτως προβάλλονται οι αρνητικές συνέπειες. Συγκεκριμένα θέλουμε να δείξουμε ότι συχνά οι άνθρωποι που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις εστίες τους, παρά τις αντίξοες συνθήκες που συναντούν, καταφέρνουν να ξαναχτίσουν τη ζωή τους, να προοδεύσουν και να προσφέρουν σημαντικό έργο στη χώρα υποδοχής. Αυτό, άλλωστε υποδηλώνει και ο τίτλος του εργαστηρίου. Στόχος μας, λοιπόν, είναι να δοθεί η δυνατότητα στους συμμετέχοντες μαθητές, μέσα από την κριτική ανάγνωση επιλεγμένων κειμένων και τις προτεινόμενες δραστηριότητες γραφής να διερευνήσουν το προσφυγικό ζήτημα, να εκτιμήσουν τη συμβολή των προσφύγων και των μεταναστών στην οικονομία, στην κοινωνία και στον πολιτισμό της χώρας υποδοχής, και να καλλιεργήσουν αξίες όπως η ενσυναίσθηση και η αλληλεγγύη.

Μέθοδος-τεχνικές-οργάνωση του εργαστηρίου

Για τον σχεδιασμό του εργαστηρίου χρησιμοποιήσαμε την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, αξιοποιήσαμε κάποιες θεατρικές τεχνικές και λάβαμε υπόψη τη θεωρία και την αντίστοιχη πρακτική που συνδυάζει την κριτική ανάγνωση με τη δημιουργική

γραφή (Νικολαΐδου, 2016). Σύμφωνα με το μοντέλο που προτείνεται στην περίπτωση αυτή το εργαστήριο δημιουργικής γραφής περιλαμβάνει τρεις φάσεις: την προσυγγραφική/αναγνωστική, τη συγγραφική και τη μετασυγγραφική.

Στην αναγνωστική φάση, προσφέρεται στους μαθητές ένα υποδειγματικό λογοτεχνικό κείμενο για διερεύνηση και επεξεργασία και ακολουθεί η συγγραφική φάση στην οποία οι συμμετέχοντες καλούνται να δημιουργήσουν τα δικά τους κείμενα, λαμβάνοντας υπόψη τις τεχνικές και τον τρόπο γραφής του κειμένου που μελέτησαν. Η διαδικασία ολοκληρώνεται στο μετασυγγραφικό στάδιο όπου οι μαθητές παρουσιάζουν τα κείμενά τους στην ολομέλεια και δέχονται ανατροφοδοτικά σχόλια για τη βελτίωση των γραπτών τους. Με τον τρόπο αυτό εισάγονται στον επίτιμο αγώνα της γλωσσικής έκφρασης και αρχίζουν να αντιλαμβάνονται ότι η συγγραφή απαιτεί επάλληλες γραφές, ώσπου να πάρει το εκάστοτε κείμενο την τελική μορφή.

Να τονιστεί ότι η παραπάνω πρακτική δεν αφορά αποκλειστικά τη δημιουργική γραφή, αλλά εφαρμόζεται γενικά στη γλωσσική διδασκαλία με δραστηριότητες που καλούν τους μαθητές να μελετήσουν ένα συγκεκριμένο κειμενικό είδος, μη λογοτεχνικό, και να γράψουν ανάλογα δικά τους κείμενα.

Να τονιστεί, επίσης, ότι στο εργαστήριο δώσαμε ιδιαίτερη βαρύτητα στις προτεινόμενες θεατρικές τεχνικές, γιατί θεωρούμε ότι το θέατρο αποτελεί ένα ιδιαίτερα αποτελεσματικό εκπαιδευτικό εργαλείο για την προώθηση της βιωματικής, συνεργατικής και ενεργητικής μάθησης και την καλλιέργεια της κοινωνικής ευθύνης.

Προσυγγραφική/αναγνωστική φάση

Στην αναγνωστική φάση δίνονται ως ερέθισμα τα παρακάτω τρία κείμενα: α) Το ασυνόδευτο παιδί, Ο δρόμος για την Ελλάδα, β) Η προσπάθεια του Ζυλιέν και γ) Ο Banksy χρησιμοποιεί το έργο τέχνης με τον Steve Jobs, για να φωτίσει την προσφυγική κρίση. Το πρώτο κείμενο είναι αυθεντική μαρτυρία του Ρ. Σαρβάρ, ενός ασυνόδευτου παιδιού πρόσφυγα, που αφηγείται τις περιπέτειές του. Το δεύτερο κείμενο είναι είδηση και σχόλιο σχετικά με την επιτυχία του Ζυλιέν, ενός εικοσάχρονου πρόσφυγα που κατάφερε να εισαχθεί πρώτος στο ΤΕΙ Ηλεκτρολόγων Μηχανικών Πειραιά. Το τρίτο, πολυτροπικό κείμενο, παρουσιάζει και σχολιάζει το γκράφιτι «Ζούγκλα» που φιλοτέχνησε ο Banksy, για να δείξει τον θετικό ρόλο που μπορούν να παίξουν οι μετανάστες και οι πρόσφυγες στη χώρα υποδοχής. Το συγκεκριμένο γκράφιτι απεικονίζει τον Steve Jobs, πασίγνωστο ιδρυτή της Apple, ο

οποίος υπήρξε γιος Σύρου μετανάστη. Η επιλογή τόσο αυτού του κειμένου όσο και της είδησης για την επιτυχία του Ζυλιέν είναι εμφανές ότι εξυπηρετεί τον προαναφερθέντα στόχο του εργαστηρίου.

Σημειώνεται ότι, για να προωθήσουν οι εμπυχωτές/εμπυχωτρίες την κριτική ανάγνωση των επιλεγμένων κειμένων, οργανώνουν συζήτηση στην οποία καλούν τους μαθητές, με τις κατάλληλες ερωτήσεις, να εμβαθύνουν στο περιεχόμενο, να παρατηρήσουν τη γλώσσα και το ύφος και να εκφράσουν τον προβληματισμό τους.

Στο προσυγγραφικό στάδιο οι εμπυχωτές/εμπυχωτρίες αξιοποιούν, επίσης, τις παρακάτω θεατρικές τεχνικές: Ακίνητη/Παγωμένη εικόνα, Σκηνή και Παρακολούθηση της σκέψης του ρόλου. Ζητούν από τους μαθητές να δουλέψουν, με βάση τη μαρτυρία του Σαρβάρ, για να αναπαραστήσουν στιγμιότυπα από την ιστορία του. Πρώτα, να αποδώσουν, με τρεις εικόνες, τις περιπέτειές του στην επίπονη πορεία της προσφυγιάς και ύστερα να φανταστούν και να δημιουργήσουν σκηνές που δείχνουν τη θετική εξέλιξη της ιστορίας του καθώς και την αρχή μιας καινούριας ζωής στην Ελλάδα.

Η χρήση των παραπάνω τεχνικών δίνει την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να βιώσουν, μέσα από ρόλους, την ιστορία του ασυνόδευτου παιδιού και να διερευνήσουν διάφορες πλευρές του θέματος. Οι απώλειες της προσφυγιάς, οι ψυχικές δυνάμεις που χρειάζεται ένα παιδί πρόσφυγας, για να αντισταθεί και να επιβιώσει, οι κοινωνικές δράσεις βοήθειας και αλληλεγγύης από πρόσωπα και φορείς είναι κάποιες από τις όψεις του προσφυγικού που φωτίζονται με την τέχνη του θεάτρου και προσφέρουν στους συμμετέχοντες εναύσματα για αναστοχασμό.

Συγγραφική φάση

Στη συγγραφική φάση ζητούμε από τους μαθητές να γράψουν μια αφήγηση που συνεχίζει περαιτέρω την ιστορία του Σαρβάρ, αξιοποιώντας την αυθεντική μαρτυρία ως μήτρα για τη δημιουργία του κειμένου τους. Συγκεκριμένα τους καλούμε να χρησιμοποιήσουν την τεχνική της πρωτοπρόσωπης αφήγησης και να υιοθετήσουν απλή γλώσσα και ύφος. Να τονιστεί ότι δίνουμε ως δεδομένο τη θετική εξέλιξη της ιστορίας του πρόσφυγα, μετά από είκοσι χρόνια, και ότι επιπλέον καθορίζουμε επακριβώς την επικοινωνιακή περίσταση για την παραγωγή λόγου (βλ. φύλλο εργασίας).

Στη διαδικασία της γραφής των κειμένων καθώς και στην τελική παρουσίαση αξιοποιούνται και πάλι κάποιες θεατρικές τεχνικές. Πριν προχωρήσουν οι μαθητές στη γραφή της αφήγησης, χρησιμοποιείται η τεχνική Ρόλος στο χαρτί, για να χτίσει κάθε ομάδα τον ρόλο του ήρωα της ιστορίας. Η ομάδα καλείται να φανταστεί τον ήρωα και να γράψει πάνω στο σχέδιο μιας ανθρώπινης φιγούρας στοιχεία από το βιογραφικό του, σκέψεις και συναισθήματα. Έτσι θα λέγαμε ότι σιγά σιγά ζωντανεύει ο ήρωας, αρχίζει να διηγείται την ιστορία του και η ομάδα την καταγράφει.

Ανάλογη ζωντάνια μπορεί να προσδώσει η τεχνική της δραματοποίησης στην παρουσίαση των κειμένων στην ολομέλεια. Προτείνουμε η παρουσίαση να πάρει την εξής δραματοποιημένη μορφή. Υποθέτουμε ότι η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες οργανώνει εκδήλωση στις 20 Ιουνίου, για την Παγκόσμια Ημέρα Προσφύγων. Στην εκδήλωση αυτή καλούνται πρόσφυγες, που κατάφεραν, παρά τις αντιξοότητες, να προοδεύσουν στις χώρες υποδοχής, να αφηγηθούν την ιστορία τους. Οπότε ο/η εμπυχωτής/τρια μπορεί π.χ. να αναλάβει τον ρόλο του εκπροσώπου της Ύπατης Αρμοστείας και να καλέσει έναν μαθητή από κάθε ομάδα να διαβάσει, σε ρόλο πρόσφυγα, το κείμενο που δημιούργησε με την ομάδα του.

Εφαρμογή

Το εργαστήριο εφαρμόστηκε στη 16η Διεθνή Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης στο πλαίσιο του προγράμματος «κι αν ήσουν εσύ;» τον Μάιο του 2019. Παρατίθεται το φύλλο εργασίας για το εργαστήριο.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

I. ΠΡΟΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

A. Κριτική ανάγνωση κειμένων

Δίνονται για μελέτη τα παρακάτω τρία κείμενα από την Πολύτροπη Γλώσσα, ενότητα **Μετανάστες - Πρόσφυγες**:

- [Ο δρόμος για την Ελλάδα](#), Το ασυνόδευτο παιδί
- [Η προσπάθεια του Ζυλιέν](#), Δείκτες προσαρμογής στη χώρα υποδοχής
- [Ο Banksy χρησιμοποιεί το έργο τέχνης με τον Steve Jobs](#), για να φωτίσει την προσφυγική κρίση

Ανιχνεύοντας το περιεχόμενο και τη μορφή των κειμένων

- Ποιες σκέψεις σας δημιουργήθηκαν διαβάζοντας τα κείμενα;

Εστιαζόμαστε κυρίως στο κείμενο (1) για το ασυνόδετο παιδί, το οποίο αποτελεί τη μήτρα για την παραγωγή λόγου, με τις παρακάτω προφορικές ασκήσεις:

- Ποια ταυτότητα φαίνεται να διαμορφώνει, μέσα από τον λόγο του, το ασυνόδετο παιδί;

- Να παρατηρήσετε και να σχολιάσετε το ύφος της μαρτυρίας. Προσέξτε ότι χρησιμοποιείται ο κυριολεκτικός λόγος και ότι κυριαρχεί το ρήμα. Πώς ερμηνεύετε αυτές τις επιλογές του αφηγητή; Ποια αίσθηση δημιουργείται τελικά στον αναγνώστη;

B. Δραστηριότητες με θεατρικές τεχνικές

1. Ο δρόμος για την Ελλάδα: Ακίνητες εικόνες-Παρακολούθηση σκέψης

Λαμβάνοντας υπόψη την μαρτυρία του Σαρβάρ, να δουλέψετε σε ομάδες με την τεχνική της Ακίνητης εικόνας, για να αναπαραστήσετε τρεις στιγμές από την οδυνηρή πορεία του ασυνόδετου παιδιού στον δρόμο για την Ελλάδα. Να προσέξετε ότι η Ακίνητη εικόνα δεν είναι στατική, αλλά δυναμική, γιατί συμπυκνώνει το νόημα που θέλετε να της δώσετε.

Στην παρουσίαση των εικόνων στην ολομέλεια χρησιμοποιείται η τεχνική Παρακολούθηση της σκέψης του ρόλου. Με αυτή την τεχνική αποκαλύπτονται οι ανομολόγητες σκέψεις του ρόλου.

Συζήτηση-σχόλια σχετικά με τις δυσκολίες που συνάντησε το ασυνόδετο παιδί και τους τρόπους με τους οποίους τις αντιμετώπισε.

2. Η αρχή μιας καινούριας ζωής στη χώρα υποδοχής: Σκηνή- Παρακολούθηση σκέψης

Η ιστορία του Σαρβάρ εξελίσσεται θετικά. Ο Σαρβάρ, σχετικά σύντομα, βρίσκει βοήθεια και υποστήριξη και αρχίζει μια καινούρια ζωή στην Ελλάδα.

Να δημιουργήσετε ένα στιγμιότυπο από την καινούρια ζωή του Σαρβάρ και να την παρουσιάσετε σε μία σκηνή με κίνηση και λόγο, λαμβάνοντας υπόψη τις παρακάτω ερωτήσεις: Ποια πρόσωπα ή φορείς μπορεί να βοήθησαν τον Σαρβάρ και με ποιον

τρόπο οργανώθηκε η ζωή του; Ποιες είναι σκέψεις και τα συναισθήματά του; Ποια όνειρα κάνει για το μέλλον;

Στην παρουσίαση των σκηνών χρησιμοποιείται η τεχνική Παρακολούθηση της σκέψης του ρόλου.

Συζήτηση-σχόλια σχετικά με θέματα αλληλεγγύης, εθελοντισμού, κοινωνικής δράσης κ.ά.

II. ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

1. Ο Σαρβάρ είκοσι χρόνια μετά: Χτίσιμο ρόλου με την τεχνική Ρόλος στο χαρτί

Προσπαθήστε να φανταστείτε τον Σαρβάρ είκοσι χρόνια μετά, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ιστορία του έχει θετική κατάληξη. Με βάση τη φαντασία σας και την υπάρχουσα μαρτυρία, να καταγράψετε πάνω στο σχέδιο μιας ανθρώπινης φιγούρας: α) στοιχεία από το βιογραφικό του, β) σκέψεις και συναισθήματα.

Όνομα:

Επώνυμο:

Ηλικία:

Καταγωγή- εθνικότητα:

Επάγγελμα:

Οικογενειακή κατάσταση:

Ενδιαφέροντα:

Συνήθειες:

Αξίες-στάση ζωής:

Άλλο:

2. Η ιστορία του Σαρβάρ

Δοκιμάστε τώρα να γράψετε τη συνέχεια της ιστορίας του Σαρβάρ πώς δηλαδή εξελίχτηκε η ζωή του τα επόμενα 20 χρόνια, σε ένα σύντομο κείμενο με

πρωτοπρόσωπη αφήγηση και με ύφος απλό και ανεπιτήδευτο, ανάλογο με το ύφος της αυθεντικής μαρτυρίας. Να υποθέσετε ότι ο ήρωας που θα δημιουργήσετε πρόκειται να διαβάσει αυτό το κείμενο στην εκδήλωση «Από την απόγνωση της προσφυγιάς στη δημιουργία» που οργανώνει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στις 20 Ιουνίου, Παγκόσμια Ημέρα Προσφύγων. Με αυτή την εκδήλωση η Αρμοστεία επιδιώκει να αναδείξει τα επιτεύγματα προσφύγων, που παρά τις αντιξοότητες κατάφεραν να προοδεύσουν στις χώρες υποδοχής και να στείλει ένα μήνυμα ελπίδας και πίστης στην ανθρώπινη αλληλεγγύη.

III. ΜΕΤΑΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

Κάθε ομάδα παρουσιάζει το κείμενο που δημιούργησε στην ολομέλεια, δέχεται ανατροφοδοτικά σχόλια και κάνει βελτιωτικές αλλαγές. Μετά πραγματοποιείται η τελική παρουσίαση με τη μορφή της δραματοποίησης.